

Mot full sysselsättning

– en rapport om läget på
arbetsmarknaden i Västra Götaland

1 Sverige står starkt

Tack vare ordning och reda i finanserna och en tydlig arbetslinje har Sverige klarat sig bättre ur finanskrisen än de flesta EU-länder. Under 2010 noterades den största tillväxtsiffran på flera decennier och efterfrågan på arbetskraft har skjutit fart. Antalet anmälda platser har ökat i alla regioner och i år beräknar Arbetsförmedlingen att 65 000 nya jobb växer till. Antalet sysselsatta i Västra Götaland ökade och arbetslösheten minskade jämfört med föregående år. Inför nästa år bedömer Arbetsförmedlingen att ytterligare 12 000 sysselsatta tillkommer.

Enligt SCB ökade svensk BNP med 5,5 procent 2010 jämfört med 2009. Det är den största uppgången sedan 1970. En del av förklaringen till den starka tillväxten är att återhämtningen sker från en låg nivå eftersom vår exportberoende ekonomi gjorde en djupdykning under finanskrisen. Men Alliansens politik har också gjort skillnad. Starka offentliga finanser har varit en förutsättning för kraftfulla satsningar som mildrat krisens verkningar. Alliansen har också gjort viktiga förbättringar för företagandet genom att sänka skatterna, lätta den administrativa bördan och förbättra tillgången till kapital. Till detta har tillväxtfrämjande investeringar gjorts genom rekordstora satsningar på forskning och innovation samt en stabil energipolitik som är en förutsättning för svensk industri. Sist men inte minst har en tydlig arbetslinje haft betydelse.

En tydlig indikation på att arbetslinjen fungerar är att sysselsättningsuppgången efter krisen inte uppvisat samma eftersläpning i förhållande till tillväxten som i tidigare lågkonjunkturer. Det är ett historiskt trendbrott. Genom att öka incitamenten att söka och ta arbete, förbättra matchningen och öka efterfrågan på personer som står långt ifrån arbetsmarknaden har arbetsmarknadens funktionssätt förbättrats på ett sätt som nu sätter avtryck i både sysselsättning och tillväxt. Enligt nya beräkningar är det sannolikt att vi kommer ned på en jämviktsarbetslöshet runt 5 procent i slutet av mandatperioden. Det är den lägsta siffran sedan 1991 och på nivå med vad vi hade på 80-talet. Jämviktsarbetslösheten är den lägsta arbetslösheten som kan uppnås utan att inflationen ökar.

2 Antalet sysselsatta ökar i Sverige

Under 2010 ökade antalet sysselsatta i Sverige med 47 000 personer jämfört med året innan.¹ Därmed bröts den negativa trend som inleddes under hösten 2008. Arbetslösheten uppgick till 8,4 procent, vilket inte var någon säkerställd förändring

¹ AKU arbetskraftsundersökningar

jämfört med 2009. Ser man till det sista kvartalet skedde dock en tydlig nedgång. Andelen arbetslösa minskade med en procentenhet till 7,3 procent jämfört med samma kvartal föregående år. Det var första gången sedan det första kvartalet 2008 som antalet arbetslösa minskade jämfört med motsvarande kvartal föregående år. På motsvarande sätt var det första gången sedan andra kvartalet 2008 som antalet långtidsarbetslösa minskade jämfört med samma period föregående år.²

Även utanförskapet minskade under 2010. Utanförskapet är ett mått på antalet helårspersoner (20-64 år) som uppbär ersättning på grund av ohälsa, arbetslöshet eller som får ekonomiskt bistånd genom kommunerna. 2010 uppgick utanförskapet till 935 000 helårspersoner, vilket är ungefär 15 000 färre än 2009 och 150 000 färre än 2006.

2.1 Efterfrågan på arbetskraft ökar

Under 2010 har efterfrågan på arbetskraft ökat på bred front. Antalet varsel har minskat kraftigt i samtliga län. Likaså har antalet nyanmälda platser ökat över hela Sverige. Uppgången var särskilt tydlig i slutet på året. Under december månad anmäldes 46 000 lediga platser till Arbetsförmedlingen, vilket var den högsta decembersiffran på flera decennier. I stort sett samtliga regioner väntas få en ökad sysselsättning under 2011 och totalt beräknas 65 000 nya jobb växa till.

Arbetsmarknadsläget i Västra Götalands län		
Årssnitt	2009	2010
Antal sysselsatta	751 100	762 900
Sysselsättningsgrad, procent	64,1	64,6
Arbetslöshet i procent	8,9	8,7
Nyanmälda platser	58 848	86 332
Varsel	22 485	7270
Beräknad sysselsättningsökning 2011		
Prognos antal personer		12 000

2.2 Ökad efterfrågan på arbetskraft i Västra Götalands län

Enligt SCB ökade antalet sysselsatta med närmare 12 000 personer under 2010 jämfört med föregående år.³ Sysselsättningen var också högre jämfört med 2006, då Sverige befann sig mitt under en högkonjunktur. Arbetslösheten minskade också samtidigt som antalet nyanmälda platser⁴ till Arbetsförmedlingen ökade markant och varselalen mer än halverades.

² Minst 27 veckors sammanhängande arbetslöshet

³ SCB:s Arbetskraftsundersökning

⁴ Platser med över 10 dagars varaktighet

Enligt Arbetsförmedlingens prognoser väntas sysselsättningen öka med ytterligare 12 000 personer under 2011.⁵ Det är inom privata tjänster, industrin och inom byggsektorn som jobben kommer. Trots den goda sysselsättningstillväxten minskar inte arbetslösheten i motsvarande mån. Det beror på att arbetskraftsutbudet ökar på grund av en tillväxt av befolkningen i arbetsför ålder samt att antalet personer med sjuk- och aktivitetsersättning minskar.

Grupper som fortsatt kommer att ha svårt att få arbete är ungdomar med bristfällig utbildning, utrikes födda, funktionshindrade, personer med låg utbildningsnivå och arbetslösa inom tillbakagående yrken, s.k. strukturarbetslösa.

3 Ett brett program för ökad sysselsättning

Få klyftor är så stora som mellan den som har arbete och den som står utanför arbetsmarknaden. Att öka delaktigheten på arbetsmarknaden har därför varit Alliansens huvudfråga sedan valsegern 2006. Vi har drivit en bred jobbstrategi för att förverkliga detta. Även om vi börjar se resultat har arbetet bara börjat. Arbetslösheten är fortfarande hög och riskerar att bita sig fast om vi inte agerar. Det finns också tydliga utmaningar för vissa grupper att få fotfäste på arbetsmarknaden såsom ungdomar, utrikes födda och personer med funktionsnedsättning. För att komma åt dessa problem måste vi fortsätta att satsa på åtgärder som förbättrar arbetsmarknadens funktionssätt och ökar incitamenten att arbeta och anställa. Här är våra viktigaste verktyg.

3.1 Jobbskatteavdraget

Sänkta inkomstskatter, för framför allt låg- och medelinkomsttagare, är ett verkningsfullt instrument för att minska utanförskapet, öka den varaktiga sysselsättningen och göra företagande mer attraktivt. Därför har Alliansen infört jobbskatteavdraget – en sänkning av inkomstskatten som är utformad så att den, procentuellt sett, ger mer till dem som tjänar minst. Ett vårdbiträde som tjänar 21 900 kronor i månaden och har genomsnittlig kommunalskatt får en skatteminskning med cirka 1 500 kronor i månaden. Det motsvarar över en hel extra månadslön per år. Riksrevisionen och andra instanser har uppskattat att jobbskatteavdraget ökar antalet personer i arbete med mellan 80 000 till 100 000 personer på sikt. Moderaterna vill införa ett femte jobbskatteavdrag under mandatperioden.

3.2 Nystartsjobb

Nystartsjobben är en subventionerad anställning som infördes av Alliansen 2007. Syftet med nystartsjobb är att få fler i arbete genom att stimulera arbetsgivare att anställa en person som stått utanför arbetsmarknaden en längre tid. Villkoret är att den

⁵ Arbetsmarknadsutsikter Västra Götaland 2011

som anställs ska ha varit arbetslös, deltagit i ett arbetsmarknadspolitiskt program, fått ekonomiskt bistånd som arbetslös, fått sjukpenning, rehabiliteringspenning, sjuk- eller aktivitetsersättning eller varit anställd hos Samhall i minst tolv månader under en ramtid om femton månader. Dessutom kan nyanlända invandrare få nystartsjobb under de tre första åren efter uppehållstillstånd. Den som har dömts till fängelse och beviljats vistelse utanför anstalt eller är villkorligt frigiven och inte fullgjort ett år av prøvotiden, kvalificerar också.

Nystartsjobbet innebär att arbetsgivaren slipper arbetsgivaravgiften och därtill får ett ekonomiskt stöd motsvarande arbetsgivaravgiften. Stödet ges under lika lång tid som personen varit utanför arbetsmarknaden, dock längst i fem år. För personer över 55 år gäller nystartsjobb under dubbelt så lång tid, dock längst tio år eller tills utgången av det år personen fyller 65 år. Nyanlända invandrare kan ha nystartsjobb under längst tre år.

Nystartsjobben har en bredare målgrupp än andra liknande insatser och har ökat möjligheterna för bland annat långtidssjukskrivna, personer som får socialbidrag och nyanlända invandrare att få en subventionerad anställning. Antalet personer med nystartsjobb ökar kraftigt. I februari 2011 hade 42 000 personer nystartsjobb, vilket är en ökning med 73 procent jämfört med samma månad 2010.

3.3 Instejsjobb och särskilt anställningsstöd

Ett instejsjobb innebär en annan subventionerad anställning som Alliansen infört för nyanlända invandrare. Anställningen ska vara kopplad till deltagande i svenska för invandrare (Sfi) och innehålla handledande inslag. Den som fått uppehållstillstånd under de senaste 36 månaderna kan få ett instejsjobb under längst 24 månader. Anställningen ska vara kopplad till svenska för invandrare, sfi, så att den anställde får kombinera teori med den praktiska språkträning ett arbete innebär. Bidraget till lönekostnaden är 80 procent, men högst 800 kronor per dag.

Från februari 2011 förstärktes subventionen i instejsjobbet och för det särskilda anställningsstödet, en annan lönesubvention för den som anställer långtidsarbetslösa.

3.4 Jobb- och utvecklingsgarantin

Alliansen har infört en jobb- och utvecklingsgaranti för att bryta med den passivitet som tidigare präglade arbetsmarknadsåtgärderna. Garantin riktar sig till människor som varit utan arbete en längre tid och ska innehålla individuellt utformade insatser i tre faser. I garantins första fas erbjuds en rad olika insatser så som praktik- och coachningsinsatser, arbetsmarknadsutbildningar, arbetsträning och stöd till start av näringsverksamhet. Den som efter fas ett och två i garantin inte fått en anställning, i normalfallet efter tre års arbetslöshet, erbjuds en sysselsättning i en tredje fas. För att inte konkurrera om ordinarie arbetstillfällen består sysselsättningen av

arbetsuppgifter som annars inte skulle bli utförda eller som höjer kvaliteten i verksamheten. På så sätt kan dessa personer bidra exempelvis genom att ge äldre en guldkant på tillvaron inom äldreomsorgen eller genom att göra en insats för en ideell organisation samtidigt som de får fler erfarenheter, färskare referenser, ett nätverk och arbetsgemenskap.

Den tredje perioden i garantin omfattar människor som varit arbetslösa och fått olika insatser hos Arbetsförmedlingen under mycket lång tid. Knappt 50 procent har varit inskrivna hos Arbetsförmedlingen mellan fem och tio år och ytterligare 17 procent i mer än tio år. Det är människor som nu ges möjlighet till aktivitet som tidigare saknades och som är avgörande för att kunna komma tillbaka till arbetsmarknaden. Passiva utbetalningar av ersättningar och brist på aktivitet snabbt låser fast människor i långvarig arbetslöshet.

Arbetsförmedlingens rapporter visar att sex av tio som lämnar garantin kommer ut i arbete och sju av tio lämnar garantin innan den tredje fasen infaller. En av fem lämnar fas 3 över tid. Enligt Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering är åtta av tio deltagare nöjda med insatserna. För att säkerställa att innehållet är av god kvalitet har Arbetsförmedlingen fått i uppgift att göra en uppföljning av jobb- och utvecklingsgarantin.

3.5 Särskilda insatser för ungdomar

Eftersom ungdomsarbetslösheten är hög har Alliansen halverat arbetsgivaravgifterna för personer under 26 år. Utöver det finns det särskilda regler för nystartsjobb när det gäller unga. En arbetsgivare som anställer en ungdom mellan 20 och 26 år som varit arbetslös i minst sex månader har rätt till ett nystartsjobb. Det innebär en ekonomisk nedsättning motsvarande arbetsgivaravgiften i ett år. Tillsammans med de sänkta arbetsgivaravgifterna för unga blir lönekostnaden cirka 40 procent lägre för att anställa en ung person med nystartsjobb än vad den annars skulle varit.

Utöver sänkta arbetsgivaravgifter har Alliansen har inrättat en särskild garanti för att erbjuda ungdomar individuellt utformade insatser på ett tidigt stadium. Syftet är att deltagarna så snabbt som möjligt ska få ett arbete eller påbörja eller återgå till utbildning inom det offentliga utbildningssystemet. Från och med 2011 förändras kvalificeringsvillkoren för garantin så att fler ska få hjälp. Den som fyllt 16, men inte 25, och varit arbetslös i tre månader inom en ramtid av fyra månader kvalificerar för garantin.

Eftersom ofullständiga betyg från skolan är en vanlig orsak till ungdomsarbetslöshet har den särskild satsning på folkhögskolan som ska motivera unga att gå tillbaka till skolan förlängts i år samtidigt som studiemedlen höjts tillfälligt för arbetslösa mellan 20-24 år.

En orsak till den höga ungdomsarbetslösheten är att kopplingen mellan arbetsmarknad och utbildning är för svag. För att komma åt det har Alliansen infört yrkesinriktade utbildningar med lärlingsplatser i den gymnasiereform som träder i kraft under hösten 2011.

Alliansen vill också införa en särskild lärlingsprovanställningsform under mandatperioden. Tanken är att personer under 23 år ska kunna delta i en lärlingsprovanställning upp till 18 månader inom dagens regelverk för provanställningar. Villkoren ska regleras som på sedvanligt sätt på den svenska arbetsmarknaden genom kollektivavtal och arbetsgivaren ansvarar för att anställningen ges ett utbildningsinnehåll.

3.6 Mer insatser för personer med funktionshinder

Många av de insatser som riktar sig till arbetssökande personer generellt såsom nystartsjobb och jobb- och utvecklingsgarantin har fungerat särskilt bra för personer med funktionsnedsättning. De särskilda insatserna som Arbetsförmedlingen erbjuder personer med funktionsnedsättning har också förstärkts. Regeringen har successivt ökat antalet anställningar med lönebidrag och anställningar vid Samhall AB. Alliansen har också höjt det högsta beloppet för stöd till arbetshjälpmedel och höjt stödet för personligt biträde både för anställda och för egenföretagare

I 2011 års budget aviseras en översyn av de insatser som finns för att underlätta funktionshindrades arbetsmarknadsinträde. Målet är att de ska bli mer effektiva, flexibla och koordinerade. Arbetsförmedlingen har också fått i uppdrag att genomföra en informationskampanj för att öka kännedomen om vilken hjälp som finns att få. Dessutom har regeringen tagit initiativ till en kartläggning över vilka åtgärder som myndigheterna har vidtagit för att anställa personer med funktionsnedsättning. Tanken är att sprida goda exempel och ta tillvara på de erfarenheter som finns. Ett praktikantprogram för personer med funktionsnedsättning på vissa statliga myndigheter ska också prövas.

3.7 Kompletterande aktörer

Alliansens ambition är att den offentliga arbetsförmedlingens kompetens och tjänsteutbud ska kompletteras med flera olika aktörer, t ex väl etablerade bemanningsföretag. Kompletterande aktörer kan genom nya arbetssätt och nätverk hitta andra vägar in på arbetsmarknaden, vilket bidrar till att förbättra matchningen mellan arbetslösa och arbetsgivare. Samarbete med kompletterande aktörer finns bland annat inom jobb- och utvecklingsgarantin, jobbgarantin för ungdomar samt inom jobbcoachningen för nya arbetslösa och korttidsarbetslösa. För att stimulera en utveckling med fler kompletterande aktörer har Alliansen infört en lag om valfrihetsystem på Arbetsförmedlingen.

3.8 En snabbare arbetsmarknadsetablering för invandrare

I ett internationellt perspektiv tar det lång tid för invandrare att etablera sig på svensk arbetsmarknad. Därför genomförde Alliansen den största integrationsreformen på 25 år i december 2010. För att förtydliga att arbetslinjen gäller från dag har Arbetsförmedlingen tagit över det samordnade ansvaret från kommunerna för de första åren i Sverige. Nyanlända invandrare får en individuell plan med insatser på heltid som syftar till ett snabbt arbetsmarknadsinträde. En individuell ersättning som förutsätter aktivt deltagande införs och för att kompensera bristen på nätverk i Sverige får varje nyanländ hjälp av en lots inom ett valfrihetssystem. En utredning har också tillsatts för att se över möjligheten att införa ett system med skattelättnader inom särskilt utsatta områden, så kallade nystartszoner.

3.9 Fler och växande företag

För att sysselsättningen ska öka behöver Sverige fler och växande företag. Alliansen har därför under mandatperioden arbetat för att skapa ett bättre företagsklimat och för att göra det enklare och mer lönsamt att driva företag. Bland annat har trygghetssystemen för företagare förbättrats, bolagsskatten, arbetsgivar- och egenavgifterna sänkts, 3:12-reglerna förändrats och förmögenhetsskatten slopats. Reformerna har gett resultat. Antalet nystartade företag ökade med 19 procent under 2010 jämfört med året innan.⁶ Totalt startades drygt 65 000 nya företag, vilket är den högsta siffran på 15 år.

I den senaste höstbudgeten har Alliansen enats om ytterligare satsningar på företagande, entreprenörskap och innovation om 2,45 miljarder kronor under åren 2011-2014. Dessutom görs en bred utredning av företagsbeskattningen, som syftar till att utforma beskattningen så att investeringar och sysselsättning gynnas.

⁶ Nyföretagarcentrums nyföretagarbarometer

3.10 Mer och bättre utbildning

En bra utbildning är grundläggande för att kunna konkurrera om jobben på en alltmer globaliserad arbetsmarknad. Under förra mandatperioden gjordes satsningar både på yrkesutbildningar och högskola. Aldrig tidigare har vi haft så många högskoleplatser som nu. Genom införandet av en yrkeshögskola säkerställs att eftergymnasiala yrkesutbildningar som svarar mot arbetslivets behov kommer till stånd.

Inte sedan 1842, då folkskolan infördes, har vi sett så genomgripande skolreformer som under 2011. Vi inför bland annat ett nytt gymnasium med lärlingsutbildning, ny lärarutbildning, ny skollag, nya läroplaner och en lärarlegitimation. Den nya gymnasieskolan innebär vassare studieförberedande utbildningar samt yrkesutbildningar som är bättre anpassade till arbetsmarknadens behov. Vi inför 30 000 lärlingsplatser i gymnasieskolan 2011-2014. Lärlingsutbildningen kommer att erbjuda tusentals ungdomar en utbildning som gör att man både får in en fot på arbetsmarknaden och utvecklar en yrkesidentitet.

Arbetsmarknadspolitiska åtgärder – genomsnittligt antal deltagare i Västra Götalands län	År	
	2009	2010
Nystartsjobb	2668	5223
Jobbgarantin för unga	6131	8154
Jobb- och utvecklingsgarantin	9837	13 853
Särskilt anställningsstöd	800	507
Instegsjobb	325	367
Särskilda insatser för funktionshindrade, inkl lönebidrag	11 238	11 548
Arbetsmarknadsutbildning	620	843
Arbetspraktik	1422	2989
Stöd till start av näringsverksamhet	409	788